

**HASAN BÜLENT
KAHRAMAN**

Son hükümet - ordu geriliminin işaret ettiği bir sonuç var: Sorun, sanıldığı üzere ordu değildir. Kaldı ki, ordunun tek başına bir sorun olması anlamsız ve olanaksız bir tanımdır. Bu, onu her şeyden yalıtılmış, bağımsız bir konuma yerleştirir. Oysa Türkiye'deki temel kısıt ve çıkmaz aslında sistemdir. Ordunun zaman zaman bir gerilim odağına dönüşmesi onun sistemin öteki aktörleriyle oluşturduğu ilişkiden kaynaklanmaktadır. Gerilimler,

ordunun kazandığı hiyerarşik konum öteki sistem aktörlerini ikincilleştirdiği için yaşanmaktadır. Dolayısıyla da tartışılması gereken ordu değil onu içselleştiren sistem olmalıdır. Bu da esasen bir anayasa tartışmasıdır.

Türkiye'deki Anayasal düzen para militer bir anlayışın izlerini taşımaktadır. Bu yapı kendi içinde organik bir bütün oluşturmamaktadır. Tersine demokratik yapının aktörlerini ve onların rollerini

Sorun sistemdir

birbirinden koparmıştır. Rollerini gizli bir hiyerarşiyle birbirine üstünlüğü olan bir sıralamaya tabi tutmuştur. Belki, toplumsal - anayasal gelişmenin tarihi düşünülecek olursa bunu anlamak mümkün olabilir. Çünkü, Türkiye'deki demokrasi bonapartist ve jakoben bir niteliğe sahiptir. Sistemin vesayetçi bir mantığa yaslanmasının altında yatan neden de aslında budur. Bu, merkezîyetçiliği güçlendiren bir anlayışın uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu oluşum kendi içinde de bir etkileşime sahip olmaktan uzaktır. Tersine, sistemin aktörleri birbirleriyle ancak körlemesine bir iletişim kurmakta, üretken ve denetleyici bir etkileşim olmadığından birisi ötekini dışlayabilmekte, birisi ötekinin üstüne çıkabilmektedir.

Bu sistem özü itibarıyla üç sorunun yanıtı etrafında irdelenip yenilenebilir.

1. Ordu, demokrasinin 'doğal' bir aktörü müdür?
2. Ordu - yürütme ilişkisinin sınırları ne olmalı ve nerede bitmelidir?
3. Vesayet kavramı da birlikte düşünülme kaydıyla, şu ya da bu yöndeki toplumsal oluşumlara karşı ordu ve (para) militer tepkiler dışında

gösterilecek sivil ve anayasal tepkiler nasıl kazanılacaktır? Bir başka deyişle toplumsal aykırılıklara karşı anayasal esneklik nasıl edinilecektir?

Bu üç sorudan sonuncusu belki ötekileri de belirleyecek bir kapsama sahiptir. Çünkü, Türkiye'de yapılmış anayasaların hemen hiçbirisi sivil bir tepkinin nasıl olması gerektiğini tanımlamamıştır; çünkü, böyle bir şeyi düşünmemiştir. Oysa, bu anayasal esneklikle ilgili bir husustur. Türkiye anayasaları yalnızca sistem aktörlerinin kimler olduğunu biçimsel olarak sıralamış ve onunla yetinmiştir. Kısacası, yürürlükteki de, aktörleri olan fakat o aktörleri toplumla ilişki kuramayan bir yapıdır. Bu, 1876'dan bu yana hazırlanmış hiçbir anayasanın toplum sözleşmesi olarak yazılmamasındandır.

Ordu, daha önceleri değindiğimiz gibi ortaya çıkan boşluğu dolduran bir kütledir. Boşluk ise var olduğu sanılan fakat yetersizliği müemmen bir anayasanın bizatihi kendisidir ve salt orduyu tartışmak bu gerçeği unutmaktan başka bir şey değildir.

e - mail: kahraman@sabanciuniv.edu.tr